

*Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет*

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

*Тема: Шляхи вдосконалення управління витратами
підприємства*

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма 6.051.00.06 «Економіка і бізнес»

Завідувач кафедри: _____/Карінцева О.І. /

Керівник роботи: _____/Карінцева О.І. /

Виконавець: _____/Філоненко С.С. /

П.І.Б.

*Група: _____ **Епн-71** _____*

шифр

Суми 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	5
1.1. Витрати підприємства і собівартість продукції.....	5
1.2. Відображення витрат підприємства на собівартості продукції.....	8
1.3. Виявлення резервів зниження витрат підприємства.....	10
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ТОВ «АГРОФІРМА ЛАН».....	16
2.1 Характеристика природно - економічних умов господарювання.....	16
2.2. Управління витратами в системі обліку ТОВ «Агрофірма ЛАН».....	19
2.3. Витрати підприємства, їх структура, динаміка і показники витратомісткості.....	23
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ТОВ «АГРОФІРМА ЛАН».....	27
3.1. Управління витратами в системі контролінгу.....	27
3.2. Шляхи пошуку резервів оптимізації операційних витрат.....	33
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	37

ВСТУП

Агропромислове виробництво є важливою галуззю економіки.

Калькуляції дозволяють ухвалювати більш оптимальні управлінські рішення, порівнювати фактичні витрати з плановими витратами аналогічних організацій, повніше використовувати резерви економії. Крім того, вони сприяють підвищенню економічної обґрунтованості цін на продукцію, оскільки за базу ціни приймаються разом із споживацькою вартістю товару суспільно необхідні витрати на виробництво й реалізацію виробів/робіт/послуг [21, 22, 27].

Особливо висока роль калькуляції в умовах ринкових відносин, коли кожному підрозділу необхідно порівнювати свої витрати з доходами, а економія виробничих витрат стає основним джерелом збільшення доходів трудових колективів, фондів оплати праці, а також підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Мета даної роботи полягає в розгляді теоретичних основ обліку витрат на прикладі конкретного підприємства, розглянути основні методи розрахунку собівартості, а також як запланувати собівартість і знизити витрати, які в нею включаються.

Для досягнення даної мети в роботі вирішені наступні задачі:

- дослідити теоретичні основи і сутність управління витратами;
- визначити методи оцінки, які дозволяють проводити аналіз ефективності управління витратами на виробництво продукції;
- дослідити сучасний стан господарювання підприємства;
- ознайомитись із організаційною структурою та структурою управління підприємством;
- обґрунтувати пропозиції щодо зниження собівартості продукції на ТОВ «Агрофірма ЛАН»;

Об'єктом дослідження є виробничі процеси ТОВ «Агрофірма ЛАН» Сумської області Сумського району.

В процесі виконання роботи були використані річні звіти за 2017-2019 рр.

Предметом дослідження є методичні, теоретичні, практичні питання собівартості переробного виробництва.

В процесі підготовки роботи були використані такі методи наукового дослідження як економічний аналіз; синтез; індукція; дедукція; аналогія; моделювання; абстрагування; системний аналіз; статистичний; спостереження; експеримент.

Ми повинні пам'ятати, що кожне підприємство є невід'ємною часточкою ефективного функціонування всієї країни, тому наша задача уважно досліджувати діяльність кожного з підприємств, проводити аналізи роботи, тим самим сприяти розвитку всієї держави.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Витрати підприємства і собівартість продукції.

Реструктуризаційні процеси у вітчизняній економіці, необхідність впровадження нових інноваційних технологій, рух суспільства у напрямку сталого й інформаційного суспільства – з одного боку, та з іншого - високі темпи інфляції, коливання валютного курсу й цін на енергоносії, зниження попиту у населення - спонукають керівників та працівників підприємства постійно контролювати формування витрат, знаходити шляхи їх оптимізації та зниження [11, 17, 28, 30, 31, 34].

В літературі зазвичай розглядають дві категорії які є близькими між собою, але не тотожними повною мірою. Це витрати виробництва і собівартість.

Під витратами у літературних джерелах розуміють грошовий вираз таких витрат, необхідних для здійснення компанією своєї діяльності.

Практично у всіх країнах законодавчо регулюють витрати, що можуть відноситися на собівартість. Це пов'язано з відмінностями податкових систем країн та необхідністю відрізняти витрати джерел їх відшкодування. Собівартість продукції (робіт, послуг) являє собою грошову оцінку використаних у виробництві продукції (послуг) природних ресурсів, матеріалів, енергії, ОФ, трудових та фінансових ресурсів, та інших витрат на її виробництво та продаж [12].

Залежно від мети розрахунку собівартості розрізняють дві основні системи класифікації витрат: або за економічними елементами або за статтями калькуляції.

Собівартість, розрахована за економічними елементами витрат на виробництво, дає можливість показати у вартісному вимірі загальний обсяг споживаних ресурсів для виробництва- продажу продукції підприємства. Такі елементи відображають розподіл витрат за їх економічним змістом незалежно

від цілеспрямованості і місця їх використання у виробництві того чи іншого виду продукції. Відповідні витрати, що складають собівартість продукції, групуються в кошторис витрат саме за економічними елементами. У число цих елементів входять: матеріальні витрати (за виключенням вартості відходів, що повертаються), витрати на оплату праці, витрати на соціальні потреби, сума нарахованої амортизації, інші витрати.

Матеріальними витратами є: витрати на придбання сировини та (або) матеріалів, використовуваних у виробництві товарів: на упаковку і іншу підготовку вироблених та (чи) реалізованих товарів (включаючи передпродажну підготовку); інші виробничі та господарські потреби (проведення випробувань, контроль, утримання, експлуатація основних засобів і т.д.). [8]

У витрати на оплату праці включаються нарахування персоналу у грошовій і натуральній формах, стимулюють нарахування, надбавки, компенсаційні нарахування, пов'язані з режимом (інтенсивністю) роботи, премії й одноразові заохочувальні нарахування (премії), а також витрати, пов'язані з утриманням таких працівників передбачені трудовими договорами та / або колективними договорами.

Витрати на соціальні потреби обумовлені необхідністю виплачувати єдиний соціальний податок (внесок). Його база оподаткування – це виплати і винагороди, що виплачуються працівникам. Такий податок є основою для формування державних позабюджетних фондів: медичного страхування, фонду соціального страхування, пенсійного.

Майном що амортизується визнається безпосередньо саме майно, результати інтелектуальної активності й інші об'єкти інтелектуальної власності, які є у власності платника податку та використовуються ним для отримання доходу і вартість яких погашається через нарахування амортизації. До майна, що амортизується не відноситься земля й інші об'єкти природокористування, а також матеріально-виробничі ресурси, товари [3].

До інших витрат відносять: суми податків і зборів, що відносяться за чинним законодавством на собівартість продукції; орендні або лізингові платежі за орендоване (або отримане за договором лізингу) майно; витрати на утримання службового транспорту; на юридичні й консультаційні послуги; канцелярські товари, поштові та телеграфні витрати; рекламу; втрати від браку; ремонт основних засобів; освоєння природних ресурсів; наукові дослідження і (або) дослідно-конструкторські розробки; обов'язкове й добровільне страхування майна; інші витрати.

Групування витрат по економічних елементах дає змогу виявити структуру витрат компанії на виробництво-продаж продукції, допомагає виявити резерви зниження собівартості, пов'язати різні елементи планування діяльності підприємства. Таке групування необхідне для визначення загальної суми витрат виробництва підприємства. У той же час класифікація витрат за елементами не може бути застосована для розрахунку собівартості окремої одиниці продукції (послуги) [25].

Для обчислення собівартості 1 продукції застосовується класифікація витрат по калькуляційних статтях витрат. Калькуляція визначає витрати на 1 продукції (послуг), групуючи відповідно до призначення і місцем виникнення статей калькуляції. Перелік та склад таких статей й методи розподілу окремих витрат за видами продукції визначаються відповідними методичними рекомендаціями з урахуванням характеру й структури виробництва. При цьому встановлюються для відповідної галузі групування витрат та статей калькуляції, які повинні забезпечити виокремлення витрат на виробництво таких видів продукції, що можуть прямо включатися в їхню собівартість (так званих прямих витрат).

Групування витрат по калькуляційних статтях витрат дозволяє визначити рівень собівартості п ціни конкретного виробу. За послідовністю формування виділяють технологічну, цехову, виробничу, повну собівартість [6, 12].

Технологічна собівартість включає в себе статті з першої (Сировина і основні матеріали) до дев'ятої (Витрати на утримання обладнання).

Цехова собівартість складається з технологічної собівартості і цехових витрат.

Виробнича собівартість може складатися з цехової собівартості, витрат від браку, загальногосподарських (управлінських) витрат.

Повна собівартість складається з виробничої собівартості, управлінських та інших комерційних витрат [12].

Обчислення собівартості 1 продукції даного виду і є калькуляцією. Розрізняють нормативну калькуляцію (заснована на прогресивних нормах і нормативах), проектно-планову (розробляють на конкретний період з урахуванням реальних можливостей використання ресурсів виходячи з передбачуваних норм і нормативів); звітну, яка складається бухгалтерськими службами.

До складу статей калькуляції входять статті, що складаються з одного економічного елемента - це елементні статті. Статті, що складаються з кількох економ. елементів (в складі витрат на утримання, експлуатацію, будь-який ремонт устаткування виділяють амортизаційні відрахування, заробітну плату, витрати на запасні частини до обладнання, електроенергію, паливо), називають комплексними [12].

1.2. Відображення витрат підприємства у собівартості продукції

Існують п'ять базових методу віднесення витрат на СП:

- 1) прямого рахунку;
- 2) пропорційно основній зарплаті основних виробничих працівників;
- 3) пропорційно коефіцієнтамашиногодинам;
- 4) пропорційно виробничої собівартості;
- 5) пропорційно виручці (доходу).

Перераховані методи розрізняються базою розподілу.

Перший метод застосовується досить нечасто. Його використання виправдано в масовому виробництві, коли випускається один або ж невелика кількість видів виробів і є можливість точного визначення частки загальновиробничих, загальногосподарських та інших комерційних витрат на собівартість конкретного виду виробів [14].

Другий метод найбільш широко поширений. Він в тому, що загальновиробничі та загальноекономічні витрати розподіляються між різними типами продукції пропорційно до заробітної плати.

Однак проведений подібним чином розрахунок витрат при проведенні автоматизації та механізації може дати невірні результати, тому що фонд заробітної плати при автоматизації скорочується, але зростають всі витрати, пов'язані з роботою устаткування (амортизація, витрати на енергію, інструмент, ремонт, обслуговування устаткування). Таким чином, СП підприємства, що вимагає великих затрат ручної праці, невиправдано завищується, а СП, що виготовляється на автоматичних лініях, штучно занижується. Для усунення даного недоліку розроблений третій метод - пропорційно коефіцієнтамашиногодинам.

Третій метод використовувався при розподілі між різними видами виробів витрат на утримання та експлуатацію устаткування(ВУЕО), що включають в себе амортизацію обладнання і витрати на його обслуговування.

Розрахунок проводиться в такій послідовності:

- 1) визначення кошторису ВУЕО по цеху за визначений період (зазвичай це може бути рік, квартал, місяць);
- 2) розрахунок кількості машиногодин по цеху за цей же період;
- 3) розрахунок кількості машиногодин для виготовлення одного виробу;
- 4) визначення ставки єдиного наведеного машиночасу;
- 5) визначення суми ВУЕО, яка підлягає включенню до собівартості даного виробу [12, 27].

Розрахунок кількості наведених машиногодин на один виріб ведеться за схемою:

- технологічне обладнання центру витрат ділиться за видами (токарне, фрезерне, інше);
- всередині кожної групи обладнання визначається норматив-величина ВУЕО на одну машиноgodину;
- для однієї з груп обладнання величина ВУЕУ на одиницю часу (одна машиноgodина) приймається в якості базової;
- розраховується коефіцієнт приведення для кожної групи обладнання як частка від ділення витрат на одну машиноgodину конкретного обладнання і базової величини витрат на машиноgodину;
- розраховується сумарна кількість наведених коефіцієнтами машиногодин на виріб виходячи з задіяного по технологічному процесу обладнання, норми часу і відомих коефіцієнтів приведення.

Четвертий метод ефективний для розподілу витрат між різними категоріями продукції у відповідності до виробничої собівартості виробів [15].

П'ятий метод використовується останнім часом багатьма компаніями як основний метод віднесення непрямих витрат на СП певних видів виробів. Суть закладається в тому, що непрямі витрати компанії за звітний період списуються на собівартість абсолютно різних виробів у відповідності до отриманої у цьому періоді виручки за видами виробів [2].

1.3. Виявлення резервів зниження витрат підприємства

На витрати і СП впливають безліч факторів, які слід розділити на фактори зовнішнього походження (наприклад, зміни цін та тарифів, розміру мінімальної зарплати, обов'язкових внесків і відрахувань, податкової політики держави, методів регулювання монополій) і фактори внутрішнього порядку (зростання продукт. праці, зниження матеріаломісткості, усунення втрат від браку) [16, 29, 32, 33].

Для визначення впливу на собівартість продукції зазначених вище факторів можуть бути використані наступні формули [19].

Економія за рахунок зростання обсягу продукції на умовно постійних витратах:

$$E_1 = I_{\text{т.п.}} \times S_{\text{пос}} \div 100\%$$

де $I_{\text{т.п.}}$ – темп приросту товарної продукції в планованому році в порівнянні з базовим;

$S_{\text{пос}}$ - сума умовно-постійних витрат в баз. році, грн.

Економія на амортизаційних відрахуваннях у зв'язку з кращим використанням основних фондів:

$$E_2 = (A_1 : N_1 - A_2 : N_2) \times N_2$$

де A_1, A_2 – сума амортизаційних витрат до і після впровадження відповідного заходу;

N_1, N_2 – обсяг продукції до і після впровадження відповідного заходу.

Економія собівартості при зниженні трудомісткості виготовлення виробів:

$$E_3 = (t_1 C_{\text{т1}} - t_2 C_{\text{т2}}) \times (1 + k_1 : 100\%) \times (1 + k_2 : 100\%) \times N_2$$

де t_1, t_2 – трудомісткість одиниці виробу до і після впровадження відповідного заходу;

k_1 – коеф. додатк. заробітної плати, %;

k_2 – відрахування на соціальні потреби (заходи), %;

N_2 – випуск продукції в план. періоді, шт.;

$C_{\text{т1}}, C_{\text{т2}}$ – тарифна ставка до і після впровадження заходу.

Управління витратами виробництва і продажу продукції є важливою складовою частиною управління підприємством [23].

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ТОВ «АГРОФІРМА ЛАН» СУМСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Характеристика природно - економічних умов господарювання

Сільськогосподарське Товариство з обмеженою відповідальністю „Агрофірма ЛАН” знаходиться в селі Кіндратівка, Сумського району, Сумської області, за 35 км від обласного центру.

„Агрофірма ЛАН” є підприємством заснованим в процесі реформування колективного агропідприємства „Агрофірма ЛАН” згідно з Рішенням Установчих зборів від 24 лютого 2000 року протокол №1 шляхом об’єднання майнових паїв, власних коштів для підприємницької діяльності в сільськогосподарському виробництві з метою одержання прибутку.

Товариство вважається утвореним і набуло прав юридичної особи з моменту його державного реєстрації. Товариство є правонаступником КСП. В статутних документах всі особи, відомості про яких перераховані в договорі є власниками Товариства, та разом надалі іменуються Учасники Товариства, а кожна особа окремо – засновник Товариства. Для здійснення господарської діяльності Товариства створено статутний фонд в розмірі 7400 тис гривень.

ТОВ „Агрофірма ЛАН” має самостійний баланс, поточний, валютний та інші рахунки в банках, печатку зі своїм найменуванням, може мати фірмову марку та товарний знак, які затверджують керівником і реєструють у Торгово промисловій палаті.

За багаторічними даними сумської метеорологічної станції середньорічна температура повітря в районі, де розміщене господарство, складає 6 °С тепла. Середньорічна кількість опадів складає 510 мм. Найхолоднішими місяцями є січень і лютий, а найтеплішими – липень.

Період постійного снігового покриву складає 95-100 днів. Тривалість без морозного періоду 150-170 днів. Глибина промерзання ґрунту на кінець зими в

середньому сягає 75-95 см, в холодні й довгі зими – до 120-150 см (у відносно теплі – 30-50 см).

Що стосується ґрунтів, то в цій зоні переважають чорноземи типові міцні мало - гумусні легко суглинні. Вміст гумусу 3,5-5,5 %. Чорноземи відносяться до ґрунтів універсального використання та придатні для всіх с/г культур і багаторічних насаджень.

В межах господарства основними ґрунтами є чорнозем. Він має порівняно сприятливі водно-фізичні властивості і значні запаси гумусу. За кадастровою оцінкою середній бал родючості становить 78.

Організаційна структура ТОВ “Агрофірма ЛАН” є змішаною, тобто включає в себе елементи лінійної та функціональної структури організації. Це проявляється в тому, що в якості виробничого процесу управління організоване по лінійній схемі (директор – виконавець робіт – бригадир – робітник), а функціональні підрозділи дають методологічну допомогу, готують необхідну інформацію, проекти рішення для керівників. На мою думку, переваги впровадження такої організаційної структури у товаристві полягають у тому, що вона чітка, є досить проста система взаємовідносин, оперативність підготовки управлінських рішень, так як число рівнів управління невелике – існує надійний контроль за виконанням вказаної роботи, і головне – це відсутність паралельності в роботі. Робітники виконують конкретно вказаний вид робіт, що веде до отримання досвіду, а як наслідок – підвищення спеціалізації і кваліфікації, це веде до збільшення продуктивності заданої роботи і зменшення затрат на її виконання.

Але водночас можна виділити і ряд недоліків, основними з яких є: несприятливість до змін, особливо під впливом науково-технічного та технологічного прогресу; системи відносин між ланками і працівниками апарата керування, зобов’язаним суворо дотримуватися правил та процедур; повільна передача та обробка інформації через безліч походжень (як по вертикалі, так і по горизонталі); уповільнення процесу управлінських рішень. Крім того,

відділи можуть бути більше зацікавлені в реалізації цілей і завдань своїх підрозділів, чим загальних цілей всієї організації. Це збільшує можливість конфліктів між функціональними областями.

В складі різних служб управління у господарстві є: агрономічна, зоотехнічна, інженерно – технічна, економічна, облікова, кадрова, охорони праці, ветеринарна.

У відповідності з наведеною структурою, структура саме управління діяльністю є трьохрівневою. Верхній рівень включає в себе директора, ревізійну комісію та виконавчі ланки управління, які очолюють відповідні головні чи основні спеціалісти перелічених функціональних служб управління підприємством.

Середній щабель управління компанією складається керівників виробничого, обслуговуючого, господарсько – підсобного підрозділів. Нижній рівень управління є багаточисельним. Він представлений керівником первинних структур компанії. В рослинництві ними є бригадири тракторної бригади в тваринництві – завідувачий МТФ і СТФ.

Тому слід проаналізувати склад і структуру землекористування ТОВ „Агрофірма ЛАН”.

В таблиці 2.1 приведені дані, які характеризують склад і структуру землекористування в ТОВ “Агрофірма ЛАН”. Оскільки земельні ресурси являються матеріальною основою розвитку сільського господарства, тому оптимальне використання земель для виробництва продукції являється головною задачею для сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 2.1

Динаміка і структура земельних угідь ТОВ “Агрофірма ЛАН”
за 2015-2019 роки

Види угідь	2015р.		2016р.		2017р.		2018р.		2019р.		Відхилення (+,-) 2019р. до 2015р.	
	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %
Всього с.-г. угідь	2230	100	2392	100	2307	100	2444	100	2444	100	214	+8.8
в т.ч. - рілля	2230	100	2392	100	2307	100	2444	100	2444	100	214	+8.8

Аналізу показує, що всього сільськогосподарські угіддя в 2019 році склали 2444 га, що на 214 га або 8,8% більше 2015 року. Площа землекористування за два останні роки була сталою.

Земельний фонд господарства використовується інтенсивно, про це свідчить питома вага ріллі в загальній земельній площі, яка впродовж досліджуваного періоду була 100%. На підприємстві приділяється увага підвищенню урожайності, збереженню і раціональному використанню земельного фонду.

Ефективність агровиробництва в значній мірі залежить від виробничого напрямку – спеціалізації виробництва. ТОВ “Агрофірма ЛАН” займається виробництвом різноманітної продукції. Природні умови позитивно впливають на розвиток галузей рослинництва та тваринництва.

Обсяг та структура товарної продукції в ТОВ „Агрофірма ЛАН” за 2015-2019 роки

Назва галузі та видів продукції	2015р.		2016р.		2017р.		2018р.		2019р.		В середньому за 2015-2019 р.	
	тис. грн.	питома вага,%	тис. грн.	питома вага,%	тис. грн.	питома вага,%	тис. грн.	питома вага,%	тис. грн.	питома вага,%	питома вага,%	рейтинг
Продукція рослинництва - усього	1995,8	61,4	2483,7	63,7	2644,8	66,8	3074,0	53,4	4976,6	63,7	61,7	*
у тому числі: зернові і зернобобові	1003,4	30,8	1463,9	37,5	2018,0	50,9	2530,6	43,9	4670,3	59,8	44,6	1
Насіння соняшника	-	-	127,7	3,3	-	-	212,5	3,7	306,3	3,9	2,2	7
соя	171,0	5,3	149,8	3,8	444,5	11,2	210,3	3,6	-	-	4,8	4
Ріпак озимий	49,7	1,5	159,8	4,1	176,3	4,5	119,9	2,1	-	-	2,4	6
Цукрові буряки	676,0	20,8	407,8	10,5	-	-	-	-	-	-	6,4	3
Інша продукція рослинництва	95,7	2,9	174,7	4,5	6,0	0,2	0,7	0,1	-	-	61,3	8
Продукція тваринництва - усього	1256,9	38,6	1416,6	36,3	1316,5	33,2	2685,4	46,6	2839,3	36,3	38,3	*
У тому числі: свиней	1220,9	37,5	1223,2	31,4	1243,7	31,4	2417,4	42,9	2488,7	31,8	35,0	2
Інша продукція тваринництва	36,0	1,1	193,4	5,0	72,8	1,8	214,0	3,7	350,6	4,5	3,3	5
Усього по рослинництву і тваринництву	3252,7	100,0	3900,3	100,0	3961,3	100,0	5759,4	100,0	7815,9	100,0	100,0	*

Для визначення спеціалізації господарства розглянемо таблицю 2.2 в якій приведені обсяг та структура тов. продукції ТОВ “Агрофірма ЛАН”.

Розглянувши таблицю 2.2 можна говорити, що в середньому за 2015-2019 роки найбільшу питому вагу в структурі даної продукції має реалізація зернових та зернобобових – 44,6%. Менша доля припадає на реалізацію свинини – 35,0%. Таким чином, спеціалізація, що складається має зерново – м’ясний напрямок.

Узагальнюючим показником, який характеризує рівень спеціалізації є коефіцієнт спеціалізації [24].

Він розраховується по формулі:

$$K_{\text{сп}} = 100 / \sum Y_i(2i - 1), \text{де}$$

$K_{\text{сп}}$ - коефіцієнт спеціалізації;

Y_i – пит. вага i – того виду продукції, %;

i - порядковий номер виду продукції в ранжированому ряді по питомій вазі в структурі даної продукції, починаючи з найвищого.

По даним таблиці 2.2 коефіцієнт спеціалізації дорівнює:

$$K_{\text{сп}} = 100 / (44,6 + 105,0 + 32,0 + 33,6 + 19,2 + 19,5) = 0,3937 = 39,37\%$$

Одержаний коефіцієнт свідчить про те, що рівень спеціалізації є середнім, тобто господарство багатогалузеве, але при оптимальному сполученні галузей господарство може бути високорентабельним.

Сільськогосподарське виробництво здійснюється при оптимальному поєднанні трудових ресурсів, землі, предметів праці і машинно-тракторного парку. Засоби механізації виробничих процесів приймають безпосередню участь в створенні вартості сільськогосподарської продукції і визначають рівень розвитку МТБ нашого господарства.

Таблиця 2.3

Ключові економічні показники виробничої діяльності підприємства

Показники	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2019р. в % до 2015р.
Валова продукція (в співставних цінах 2015р.)всього, тис.грн.	4803,1	5996,5	5323,2	6298.1	7155.4	149.0
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис.грн.	3984,8	4383,5	4077,0	6083.0	8037.0	201.7
Валовий прибуток від реалізації, тис.грн.	679,5	273,7	501,4	798.0	1299.0	191.3
Фінансовий результат від опер. діяльності	641,1	864,4	910,5	895.0	913.0	142.4
Балансовий прибуток (чистий), тис.грн.	869,0	341,9	619,5	656.0	703.0	80.9
Отримано на 100 га сільськогосподарських угідь, тис.грн.:						
-валової продукції	215,4	250,7	230,7	257.7	292.8	113.6
-товарної продукції	178,7	183,3	176,7	248.9	328.8	116.6
-валового прибутку	30,5	11,4	21,7	32.7	53.2	73.8
-чистого прибутку	39,0	14,3	26,9	26.8	28.8	123.4
Вироблено валової продукції, тис.грн.:						
-на 1 середньорічного робітника основного виробництва;	41,1	51,2	48,4	64.3	75.3	183.2
-на 1 грн.основних фондів	5,5	6,1	4,7	399.5	260.2	47.2
Рівень рентабельності виробництва,%	9.6	8.9	13.1	15.1	19.3	+9.7пп
Рівень рентабельності продажу,%	12.4	14.3	11.5	13.1	16.2	+3.8пп
Рентабельність операційної діяльності,%	9.5	7.9	20.3	14.6	11.4	+1.9пп
Сукупний рівень рентабельності діяльності підприємства,%	8.3	6.4	11.7	10.1	8.6	+0.3пп
Норма прибутку,%	31.1	12.2	21.7	13.4	10.7	-20.4 пп

2.2. Управління витратами в системі обліку ТОВ «Агрофірма ЛАН»

Собівартість належить до ключових показників діяльності агропідприємства, який характеризує її ефективність. Чим краще працює фірма, тим ефективніше і раціональніше воно використовує наявні ресурси, успішніше вдосконалює своє обладнання, тим нижчою буде собівартість виготовленої та реалізованої продукції. Ми вже розглянули економічну природу собівартості, її склад, але важливими питаннями є також порядок її формування та особливості визначення [12, 21, 27].

При обрахуванні собівартості важливим є визначення складу витрат, що входять до неї. Витрати повертаються на підприємство за рахунок двох головних джерел: собівартості (валових витрат підприємства) й отриманого прибутку за період.

Тому дуже важливо виділити витрати, за рахунок яких конкретно буде формуватися собівартість згідно національних стандартів в Україні (рис 2.1).

Визначення собівартості виробленої продукції є одним із основних завдань, які покладені в основу великого кола управлінських рішень. Інформація щодо визначеної собівартості в подальшому використовується з метою визначення її впливу на ефективність діяльності підприємства та прийняття відповідних заходів по її поліпшенню.

Калькулювання собівартості є складним процесом, що складається з різних прийомів та способів, які забезпечують розрахунок собівартості товару, послуги чи процесу.

Існує три методи калькуляції [9]: нормативний, параметричний та розрахунково-аналітичний.

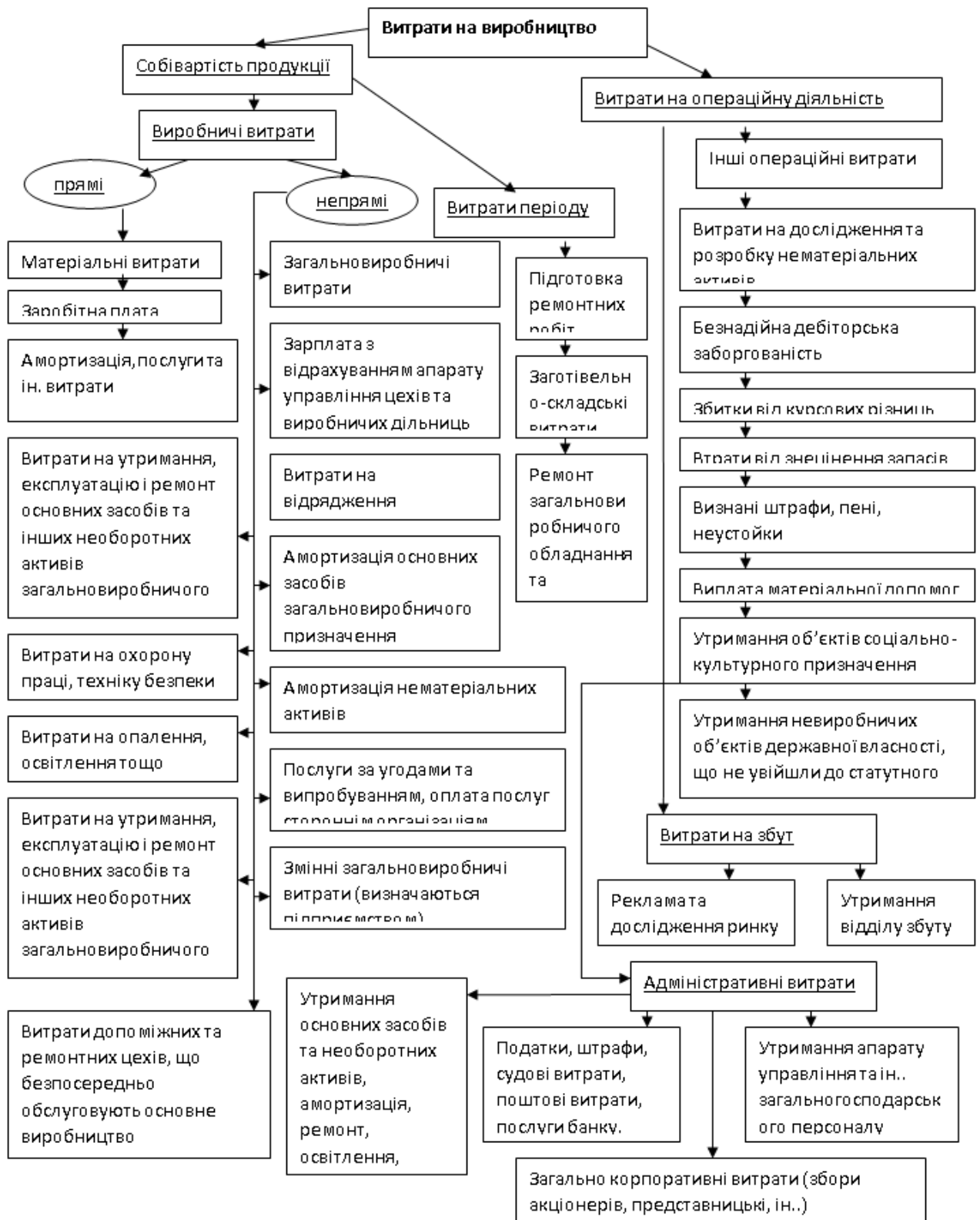

Рис 2.1. Розподіл витрат на виробництво згідно національних стандартів

Проводячи порівняльний аналіз вітчизняної практики і сучасної закордонної, слід зазначити, що у вітчизняній практиці облік витрат і калькуляції СП включено по суті в єдину систему бухгалтерського обліку, в

сучасній практиці облік витрат і калькулювання СП входить в управлінський облік. До переходу до ринкової економіки обліку витрат і калькулювання СП приділяли увагу тільки на великих підприємствах, в даний час з появою конкуренції та інформаційних технологій облік витрат і калькулювання СП є актуальним як для великих підприємств, так і для середніх і малих.

Облік витрат та калькулювання СП є необхідним процесом при управлінні виробництвом.

У вітчизняній практиці облік витрат і калькулювання СП необхідний для внутрішньовиробничих цілей, тобто для оцінювання запасів готової продукції і напівфабрикатів, а також для складання звітності для різних стейкхолдерів і визначення прибутку [12, 27].

Актуальний калькуляційний варіант обліку витрат припускав отримання інформації про повну СП. У СП включалися всі витрати підприємства без розподілу на прямі і непрямі, постійні і змінні і т.д. При цьому така система не містила інформації для прийняття управлінських рішень, так як даний варіант не брав до уваги зміну СП при зміні обсягу випуску продукції.

З віднесенням обліку витрат і калькулювання СП до управлінського обліку, система калькулювання є більш придатною для прийняття коректних управлінських рішень.

Але слід зазначити, що сучасна система також має недоліки. Існуючі проблеми обліку і калькулювання СП займають центральне місце у фінансовому бухгалтерському обліку і в управлінському.

Однією з найбільш важливих проблем є відсутність єдиного підходу до визначення методу обліку витрат. В сучасних умовах ринкової економіки діяльність виробників ґрунтується на випуску високоякісної і конкурентоспроможної продукції при максимально низьких витратах на її виробництво. Саме тому вибір відповідного методу обліку витрат набуває найбільшу значимість [20].

Аналізуючи існуючі і широко розповсюджені методи аналізу витрат, можемо дійти висновку, що традиційні методи не є в повній мірі досконалими також, тому слід переглянути організацію облікової практики на вітчизняних підприємствах і звернути увагу на закордонні методи. Наступним недоліком сучасної системи є недосконалість методичних документів. Існуючі на сьогоднішній день галузеві методичні документи не в повній мірі враховують все різноманіття і мінливість економічних ситуацій, що виникають в результаті діяльності господарюючих суб'єктів різної галузевої спрямованості. Тому сучасні організації стикаються з деякими труднощами при розробці методичного забезпечення обліку господарської діяльності для різного призначення.

Таким чином необхідність вдосконалення аналізу витрат, їх обліку, калькулювання СП продиктована ринковими факторами, такими, як конкуренція, ціноутворення, доцільність інвестицій і т.д [18].

2.3. Витрати підприємства, їх структура, динаміка і показники витратомісткості

Компанії всіх форм власності проводять різноманітні витрати, що обумовлені простим та розширеним відтворенням ОФ і ОС, наданням послуг, виробництвом –продажом продукції, виконання робіт, вкладання коштів у ринкові фінансові інструменти, залученням джерел фінансування із-зовні тощо.

Будь яка господарсько-фінансова операція на підприємстві пов'язана з понесенням певної суми і кількості витрат. Динаміку, структуру сукупних витрат ТОВ "Агрофірма ЛАН" надано в таблиці 2.6.

Витрати збільшуються із року в рік, окрім 2017 року. Найбільший приріст спостерігається у 2018 році. В цілому, за звітний період, витрати збільшились на 4264 тис грн., або на 95.6%. на кожен рік припадає понад 1 млн грн. В структурі витрат за основними групами елементів, найбільше зросли витрати на оплату праці (на 128.5%), амортизацію (+ 172.2%), але найбільше, понад 5 разів, збільшились відрахування на соціальні заходи.

Найбільшу частку в структурі займають матеріальні витрати (в середньому 60-65%), а найменшу – відрахування на соціальні заходи і амортизація (14 і 2 % відповідно).

Після структури операційних витрат за елементами розглянемо структуру фактичних витрат за видами діяльності.

Аналізуючи структуру і розмірність витрат по видах економічної діяльності відмічаємо, що 80 % від загальної суми операційних витрат належить виробничим витратам, 8.7 % в 2019 році – адміністративним, які збільшились майже в три рази (на 277.5%). На нашу думку, адміністративні витрати не повинні збільшуватись переважаючими темпами.

Як недолік слід відмітити не виділення і не врахування на окремому рахунку спеціальних витрат, пов'язаних з реалізацією продукції.

Динаміка структури операційних витрат

Найменування показника	Роки										2019 до 2015, +/-		
	2015		2016		2017		2018		2019				
	Сума, тис.грн	%	Сума, тис.грн	%	Сума, тис.грн	%	Сума, тис.грн	%	Сума, тис.грн	%	Тис грн	%	пит. вага
Матеріальні затрати	3018	67.6	3376	64.5	2734	60.1	5027	65.5	5206	59.7	2188	+72.5	-7.9
Витрати на оплату труда	782	17.6	1207	23.1	1170	25.7	1556	20.3	1787	20.5	1005	+128.5	+2.9
Відрахування на соц. заходи	85	1.9	125	2.4	191	4.2	359	4.7	532	6.1	447	+525.9	+4.2
Амортизація	97	2.2	111	2.1	124	2.7	186	2.4	260	3.0	167	+172.2	+0.8
Інші опер. витрати	479	10.7	414	7.9	331	7.3	543	7.1	940	10.7	461	+96.2	-
Разом	4461	100	5232	100	4550	100	7671	100	8725	100	4264	+95.6	+7.9
Ланцюговий індекс	-		1.17		0.86		1.69		1.14		1.22		

Таблиця 2.5

Динаміка й структура витрат за видами діяльності

Вид діяльності	2015		2016		2017		2018		2019	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
Витрати на основне виробництво	3305	78.4	4110	74.2	3838	72.4	5285	82.7	6738	82.2
Адміністративні витрати	258	6.1	369	6.7	370	7.0	606	9.5	716	8.7
Інші операційні витрати	619	17.7	578	10.4	717	13.5	259	4.1	538	6.6
Фінансові витрати	34	0.8	35	0.6	21	0.4	239	3.7	210	2.5
Інші витрати звичайної діяльності	-	-	-	-	355	6.7	-	-	-	-
Надзвичайні витрати	-	-	449	8.1	-	-	-	-	-	-
Разом	4216	100	5541	100	5301	100	6382	100	8202	100

Таблиця 2.6

Розрахунок виправданості зростання виробничих витрат

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
Вироблено валової продукції в співставних цінах 2015 р., тис грн	4803.1	5996.5	5323.2	7155.4	6298.1
Відсоток перевиконання попереднього періоду, %	x	+23.0	-11.2	+34.4	-12.0
Фактична сума виробничих витрат, тис грн.	3305	4110	3838	5282	6738
Сума корегування	x	+760	-460	+1320	-634
Перераховані витрати з розрахунку перевищення попереднього періоду	x	4065	3650	5158	6104
Абсолютне відхилення факту від скорегованих витрат	x	+45	+188	+127	+634

Як видно з розрахунків, скореговані витрати попереднього періоду на відсоток відхилення валового виробництва продукції дещо лише відрізняються від фактичних, найбільше відхилення спостерігається в 2019 році, оскільки витрати збільшились суттєво, а виробництво продукції зменшилось.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТ В ТОВ «АГРОФІРМА ЛАН»

3.1. Управління витратами в системі контролінгу

В умовах ринкової самостійності агроформувань для прийняття раціональних управлінських рішень щодо раціонального використання ресурсів важливо розв'язати проблему оцінки поточних витрат виробництва, їх облік, обліку та калькулювання СП. При цьому методи управління витратами кожного підприємства обираються найбільш характерні для нього. Тобто вони суто індивідуальні.

За останні десятиріччя оцінювання витрат ресурсного потенціалу за допомогою їх обліку і аналізу перетворилося в інструмент, що допомагає встановлювати нижню межу цін, пропорційну витратам. З цією метою в різних галузях с/г і промисловості постійно удосконалюються виробничий облік та аналіз витрат, методика економічної оцінки витрачання ресурсів і, в кінцевому рахунку, управління СП.

На наш погляд, актуальним і ефективним у сучасних умовах стає системний підхід до оцінювання елементів СП. Такій підхід означає детальну класифікацію виробничих витрат ресурсів, їх обліку і калькулюванню СП та доповнення її функціями організації, планування, нормування, аналізу.

Метою дослідження є удосконалення класифікації витрат ресурсів підприємства. [24]

Аналіз наукових джерел свідчить, що на рівні підприємства одночасно існують два підходи до визначення витрат виробництва: бухгалтерський (фінансовий) і економічний (управлінський). В економічних дослідженнях особливу цінність мають економічні витрати, а в господарській практиці - бухгалтерські витрати.

В економічній літературі простежується взаємозамінність, тотожність таких показників як «собівартість продукції» й «витрати виробництва», або

«витрати ресурсного потенціалу». На нашу думку, зв'язок цих категорій полягає у тому, що виробничі витрати є основою для рахунку собівартості, а саме собівартість є формою цільового спрямування витрат.

Відмінність між цими категоріями в тому, що час здійснення витрат виробництва не збігається з часом випуску продукції. Саме витрати виробництва відображають первинне споживання виробничих ресурсів, пов'язаних з використанням основної робочої сили, засобів й предмету праці, тоді як СП відображає кінцевий результат виробничого процесу і включають всі витрати, що виносяться на випущену з виробництва продукцію та її продаж. Проте ця відмінність усувається з поділом собівартості на види.

Для розмежування додаткових витрат від основних використовують поняття «ціни - нетто». Співвідношення вказаних витрат відображене на рис. 3.1 [6, 12].

На практиці в підприємствах виділяють два види собівартості: виробничу і повну. Виробнича СП включає у себе матеріальні витрати на технологічні потреби, витрати на заробітну плату основних робітників і загально виробничі витрати. Всі витрати, що враховуються до виробничої СП, визначають собівартість випущеної гот. продукції й незавершеного виробництва. Повна собівартість виробленої продукції являє собою суму собівартості виробленої продукції та комерційно - адміністративних витрат звітного періоду.

Тісний зв'язок СП з ціною виявляється в тому, що собівартість слугує базою ціни товару та є її нижньою межею для виробника. Для забезпечення процесу відтворення виробництва компанія не може встановити ціну, нижчу за її собівартість, бо в тому випадку воно буде збитковим. Від рівня собівартості товарів при інших рівних умовах залежить обсяг отриманого прибутку. Чим економніше підприємство використовує матеріальні, фінансові та інші ресурси, тим більша ефективність виробничого процесу. Тим вагоміший буде прибуток [16, 29, 32, 33].

Сировині, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі	Технологічна собівартість за підрозділами				
	А	Б	В	Г	
Собівартість по технологічному процесу					Загальновиробничі витрати
Виробнича собівартість					Адміністративні витрати
Собівартість виробнича					1
Повна собівартість					2
Ціна - нетто за готівковим розрахунком					3
Ціна - нетто за безготівковим розрахунком					4
Ціна підприємства					

- 1 - поза виробничі витрати
- 2 - прибуток
- 3 - знижка за продаж за готівку
- 4 - податки

Рис. 3.1. Співвідношення витрат собівартості та ціни продукції підприємства

Кожне економічне явище, кожний процес частіше визначаються не одиничним, а цілим комплексом взаємопов'язаних показників, які «відображають економічні процеси у визначених умовах, місцях і часі». Оскільки в аналізі використовується велика кількість показників, необхідні їх систематизація і групування.

Класифікація витрат тими чи іншими ознаками покладена в основу оцінювання витрат ресурсного потенціалу та калькулюванню СП. При цьому застосовують різні способи класифікації витрат.

Кожне підприємство в своїй системі виробничого обліку має право розробляти і використовувати для управління свою номенклатуру витрат. У вітчизняній теорії та практиці економічного оцінювання витрат

використовують групування за економічними складовими і статтями калькуляції.

Сукупну СП визначають на основі складових витрат ресурсів, що використовуються на виробництві в цілому. Такі складові називаються елементами витрат.

Вартість одиниці продукції визначають на основі оцінки витрат технологічного циклу в конкретному місці виробництва [3].

Щоб визначити способи зниження собівартості виготовленої продукції, необхідно знати структуру витрат. Під структурою аналізу собівартості розуміють зставлення різних елементів або статей витрат у загальній сумі витрат на продукцію. У трудомістких галузях виробництва, переважають витрати на заробітну плату, в матеріаломістких велика частина матеріальних витрат, у фондомістких висока частка амортизаційних відрахувань тощо.

Система управління є передумовою виробництва та раціональною організацією послуг. Система управління – це повна система економічної діяльності підприємства.

Утворюють систему управління такі підсистеми : переробна; забезпечувальна; субсистема організаційного управління. Переробна виконує виробничу функцію, безпосередньо пов'язану із трансформацією вхідних ресурсів компанії на вихідні результати. Забезпечувальна субсистема прямо не пов'язана з виробництвом товарів чи послуг, але забезпечує діяльність переробної. Субсистема організаційного управління призначена для забезпечення функціонування переробної й забезпечувальної усіх підсистем.

Послідовність проектування систем управління у сфері виробництва послуг:

- Проектування підприємства. Для того щоб спроектувати систему управління з надання послуг, потрібно визначити наявність та обсяг потреби в подібних послугах, що передбачені бізнес-планом, та дослідити вимоги споживачів до їх, також визначити місце знаходження підприємства

для надання послуг та його виробничу потужність, спроектувати діючі процеси виробництва та відповідну матеріально-технічну базу.

Проектування обсягу-структури послуг. Підприємство має чітко локалізовані територіальні границі ринку. Для прийняття обґрунтованого стратегічного рішення щодо структури, обсягів послуг проводять необхідні маркетингові дослідження. За своєю значущістю послуги можна поділити на основні та супутні. Надання базової послуги спричинене виробничим призначенням організації у структурі поділу праці. Особливістю супутньої наданої послуги є її необов'язковість, однак вона може бути надана на вимогу споживача. Наприклад, послуга зі зважування. Супутні послуги можуть також бути платними чи навіть безоплатними. Безплатні послуги можуть проектувати для усіх споживачів і включають у повну ціну послуги. Платні супутні додаткові послуги надають за вимогою споживача і є не обов'язковими ані для підприємства, ані для споживача.

- Проектування виробничих потужностей. Наступним важливим кроком у створенні системи управління є прийняття раціональних рішень щодо розміру потужностей. Ця стадія розроблення системи управління вирішують, скільки об'єктів (корів, голів тварин, ферм) і якої потужності і площі необхідно приготувати для виробничої діяльності. Визначення обсягів й кількості об'єктів залежить від основного профілю об'єкту, та попиту на продукцію, наявних об'єктів організацій-конкурентів.

- Проектування процесів виробництва продукції. При проектуванні систем управління для надання таких послуг використовують лінійний, зональний, комплексний, комбіновані види виробничо-технологічних процесів.

- Проектування матеріально - технічної бази. Складовою процесу основного проектування матеріально - технічної основи є визначення видів, потужності обладнання залежно від передбачених обсягів і структури продукції та технології такого виробництва. Важливо також передбачити компоненти матеріально - технічної бази, що зможуть створити зручності та підвищення

привабливості організації для споживачів (комфортні під'їзди до підприємства).

Створення системи управління, призначеної для виробництва, - важливий етап, який має створюватись або ж переглядатись на початку кожного маркетингового періоду. Тільки за певної умови управління таким процесом (проектуванням складових, які створюють наповнення та функціонування відповідної опер. системи) можна досягти бажаного результату [8].

При управлінні функціонуванням систем управління з виробництва продукції структура дій охоплює: планування виробництва; управління матеріальними запасами; оперативне управління виробничо-господарськими процесами.

3.2. Шляхи мобілізації внутрішньо-господарських резервів операційних витрат

Розглянувши і дослідивши в межах ТОВ «Агрофірма ЛАН» економічну природу собівартості, її склад, порядок формування і особливості визначення, слід відмітити, що лише при умові застосування сучасних методів менеджменту, та окремих його напрямів, таких як контролінг і логістика, можна вишукати і мобілізувати резерви економії операційних витрат, з метою максимізації прибутку і фінансових ресурсів для можливостей інтенсифікації виробництва.

Одним з перших резервів, які можна врахувати, оптимізувавши систему витрат, є обмеження інших операційних витрат, які за останні 2 роки збільшились на 461 тис грн., це обумовлено придбанням основних виробничих фондів в кредит.

На сьогодні ТОВ «Агрофірма ЛАН» не володіє запасом фінансової міцності залучати кредити банку, коли вже рівень фінансової незалежності на 0.3 менше від нормативного. Окрім того, придбання в кредит основних фондів на 260 тис збільшило амортизацію в собівартості продукції.

Тому, доцільно брати основні фонди у фінансову оренду або по договору техніко-технологічного обслуговування.

Таким чином, задіючи в оборот невикористані внутрішні резерви, можна принести економію в сумі 1398.8 тис грн. витрат поточного періоду.

Це в свою чергу, нехай і не прямо, а опосередковано, матиме вплив на формування і обсяг прибутку підприємства. У відповідності до алгоритму моделі Дюпона, де коефіцієнт рентабельності використовуваних активів дорівнює добутку коефіцієнта рентабельності реалізації і коефіцієнта оборотності активів, ми матимемо можливість пропорційно прискорити оборотність активів, збільшити операційний прибуток, генерований ними.

Таблиця 3.1

Резерви витрат

Напрямок мобілізації	Сума, тис грн
Застосування фінансової оренди ОВФ (% за кредит та сума амортизації)	420.0
Обмеження приросту адміністративних витрат до темпів приросту виробничих (2.77 – 2.03)* 258	190.9
Відносна перевитрата ресурсів в розрахунку на % корегування виробничої програми	634.0
Оптимізація витрат внутрішньо бригадних до середніх	153.9
Разом	1398.8

$$\text{Кобор 2018} = 8037 / 4129.8 = 2.01$$

$$\text{Кобор проект} = 8037 / (4129.8 - 1398.8) = 8037 / 2731 = 2.9$$

Таблиця 3.2

Розрахунок приросту за рахунок економії операційних витрат

Показник	2019	Проект
Середньорічна вартість оборот. активів, тис грн	4129.8	2731.0
Товарообіг, тис грн.	8031.0	8031.0
К оборотності	2.01	2.9
Сума валового прибутку, генерованого активами, тис грн	1299.0	1588.0

Таким чином, мобілізуючи внутрішні резерви з послідуочим залученням їх у господарський оборот, ми маємо можливість додатково отримати 289 тис грн. прибутку.

ВИСНОВКИ

Сільськогосподарське ТОВ „Агрофірма ЛАН” знаходиться в селі Кіндратівка, Сумського району, Сумської області, за 35 км від обласного центру. Центральна садиба розміщена в селі Кіндратівка.

Для визначення спеціалізації господарства розглянемо таблицю 2.2 в якій приведені обсяг та структура тов. продукції ТОВ “Агрофірма ЛАН”.

В середньому за 2015-2019 роки найбільшу пит. вагу в структурі продукції займає реалізація зернових і зернобобових – 44,6%. Менша доля припадає на реалізацію свинини – 35,0%. Таким чином, спеціалізація, що складається має зерново – м’ясний напрямок.

Реструктуризація в 2000 році досліджуваного підприємства та адаптація його в ринкових умовах господарювання дозволила значно підвищити рівень економічної активності. Так, від збиткового виробництва 1999-2000 років, господарство перейшло до рентабельного, рівень якого тримається стабільно.

Аналіз говорить, про те, що ефективність виробництва на підприємстві постійно зростає. Одже виручка від реалізації зросла у 2019 році порівняно до 2015 року на 25,7%. Валовий прибуток зменшився на 21,3%, а відповідно до цього спостерігається зменшення в різній мірі і рівнів рентабельності виробництва, продажу, використання ресурсів.

Будь яка господарсько-фінансова операція на підприємстві пов’язана з понесенням певної суми і кількості витрат. Витрати збільшуються із року в рік, окрім 2017 року. Найбільший приріст спостерігається у 2018 році. В цілому, за звітний період, витрати збільшились на 4264 тис грн., або на 95.6%. на кожен рік припадає понад 1 млн грн. В структурі витрат за основними групами елементів, найбільше зросли витрати на оплату праці (на 128.5%), амортизацію (+ 172.2%), але найбільше, понад 5 разів, збільшились відрахування на соціальні заходи.

Найбільшу частку в структурі займають матеріальні витрати (в середньому 60-65%), а найменшу – відрахування на соціальні заходи і амортизація (14 і 2 % відповідно).

Аналізуючи структуру і розмірність витрат за видами економічної діяльності відмічаємо, що 80 % від загальної суми операційних витрат належить виробничим витратам, 8.7 % в 2019 році – адміністративним, які збільшилися майже в три рази (на 277.5%). На нашу думку, адміністративні витрати не повинні збільшуватись переважаючими темпами.

Як недолік слід відмітити не виділення і не врахування на окремому рахунку (93) спеціальних витрат, пов'язаних з реалізацією продукції.

На сьогодні ТОВ “Агрофірма ЛАН” не володіє запасом фінансової міцності залучати кредити банку, коли вже рівень фінансової незалежності на 0.3 менше від нормативного. Окрім того, придбання в кредит основних фондів на 260 тис збільшило амортизацію в собівартості продукції.

Тому, доцільно брати основні фонди у фінансову оренду або по договору техніко-технологічного обслуговування.

Таким чином, задіючи в оборот невикористані внутрішні резерви, можна принести економію в сумі 1398.8 тис грн. витрат поточного періоду.

Це в свою чергу, нехай і не прямо, а опосередковано, матиме вплив на формування і обсяг прибутку підприємства. У відповідності до алгоритму моделі Дюпона, де коефіцієнт рентабельності використовуваних активів дорівнює добутку коефіцієнта рентабельності реалізації і коефіцієнта оборотності активів, ми матимемо можливість пропорційно прискорити оборотність активів, збільшити операційний прибуток, генерований ними.

Таким чином, мобілізуючи внутрішні резерви з послідуочим залученням їх у господарський оборот, ми маємо можливість додатково отримати 289 тис грн. прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анализ величины издержек, объема производства и прибыли (1) 1/5 -- CONSULTING.RU №59 [Бібліотека офіційних видань]
2. Артеменко В.Г., Беллендир М.В. Финансовый анализ: Учебное пособие/ В.Г. Пртеменко, М.В. Бклендир // . - М.: “ДИС”, НГАЭ и У, 2007 г.
3. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємства: Підручник./ О.М. Бандурка // - К: Либідь, 2008. – 312 с.
4. Бикова І. Курсові різниці в торгівлі. Бухгалтерський і податковий облік./ І. Бикова// - Дебет-Кредит №3, 2002
5. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку./ М.Т. Білуха // - К:2000 р.- 230с.
6. Бойчик І. М. Економіка підприємства./ І.М. Бойчик // — К. : Атіка, 2004. — 480с.
7. Бондар Н. М. Економіка підприємства:/ Н.М. Бондар // Навч. посіб.. — К. : А.С.К., 2004.— 400с.
8. Борисова В.А. Економічні проблеми виробництва та споживання екологічно чистої продукції / В.А. Борисова// Економіка АПК. – 2000. - №10. – с.8-11.
9. Герасимчук М., Бурлака В., Галиця І., Задорожна О., Захарін С., Пан Л. Відтворення основних і оборотних фондів / НАН України; Інститут економіки. — К. : Ін-т економіки НАН України, 2001. — 206с.
10. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку. К:А.С.К, 2001 р.
11. Економіка енергетики : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, І. М. Сотник. — Суми: Університетська книга, 2015. – 378 с. (<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45315>)
12. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с
13. Економіка підприємства: Підручник / С.Ф. Покропивний (ред.). — 2.вид., перероб. та доп. — К. : КНЕУ, 2000. — 526с.

14. Івахненко В. І., Болех М. А. Економічний аналіз господарської діяльності. — К.: КНЕУ, 1999. — 204 с.
15. Каруца С.М.. Фінансова звітність як предмет державного фінансового контролю.// Фінансовий контроль(всеукраїнський науково-теоретичний, інформаційно практичний журнал) № 1 від 09.01.2002
16. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій. Сумський державний університет, с. 180.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>
17. Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енерго-ефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2016. – 368
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80197>
18. Негода Г. Деякі аспекти бухгалтерського обліку в оптовій торгівлі.//Вісник податкової служби України – 2002 р. Електронна версія статті - <http://www.visnuk.com.ua/?./journal/4202/424802.html>
19. Ніколаєва С.А. Особливості обліку витрат в умовах ринку: система "директ-костинг", теорія і практика - К.: Фінанси і статистика, 1993. - 128 с.
20. Оркуш Е. Порядок застосування нового Плану рахунків.// Дебет-Кредит №7, 2000
21. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. І. М. Сотник, д.е.н., проф. Л. М. Таранюка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. – 572 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>
22. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність./Під ред. С.Ф.Покропивного, К:КНЕУ, 1998, С.24
23. Рогач І. Ф., Сендзюк М. А., Антонюк В. А. Інформаційні системи у фінансово-кредитних установах: Нанч. посібник. — 2-ге вид.,
24. Стельмах М.В. Анализ издержек по их функциям. Тернополь: ТАНХ, 2001

25. Сутубалдін С.С. Облік витрат на виробництво в промисловості США. - К.: Фінанси, 2008. - 160 с.
26. Ткач В.І., Ткач М.В. Міжнародна система обліку і звітності. - К.: Фінанси та статистика, 2002. -160 с.
27. Экономика и бизнес: учебник / под ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельника, д.э.н., доц. А. И. Каринцевой. – Сумы : Университетская книга, 2018. – 608 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80201>
28. Экономика развития: учебное пособие / под ред. д.-ра экон. наук, проф. Л. Г. Мельника, канд. экон. наук А. Вик. Кубатко. Сумы : «Университетская книга», 2017. 352 с. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/80184/1/%d0%adkonomyka_razvytyia.pdf
29. Kubatko, O. V., Chortok, Y. V., Honcharenko, O. S., Nechyporenko, R. M., & Moskalenko, I. M. (2019). Studying Features of Vehicle Type Selection by Trade and Logistics Enterprise. Mechanism of economic regulation. – 2019. – №3. – С. 73–82. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76448>
30. Melnyk L., Sommer H., Kubatko O., Rabe M., Fedyna S. (2020). The economic and social drivers of renewable energy development in OECD countries. Problems and Perspectives in Management,18(4), 37-48. doi:10.21511/ppm.18(4).2020.04
31. Melnyk L.G., Kubatko O. The impact of green-innovations on environmental quality and energy resource consumption. International economic relations and sustainable development : monograph / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics T. Kurbatova. – RudaŚląska :Drukarnia i Studio GraficzneOmnidium, 2017. – 272 p. ISBN 978-83-61429-11-1
32. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Kubatko, O., Karintseva, O., & Derykolenko, A. (2019). Disruptive technologies for the transition of digital economies towards sustainability. Economic Annals-XXI, 179(9-10), 22-30. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V179-02>

33. Melnyk, L., Matsenko, O., Dehtyarova, I. & Derykolenko, O. (2019). The formation of the digital society: social and humanitarian aspects. *Digital economy and digital society*. T. Nestorenko & M. Wierzbik-Strońska (Ed.). Katowice: Katowice School of Technology. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/74570>

34. The effects of the management of natural energy resources in the European Union / V. Voronenko, B. Kovalov, D. Horobchenko, P. Hrycenko // *Journal of Environmental Management and Tourism*. – Craiova: ASERS Publishing, 2017. – Vol. 8, Issue Number 7(23), P. 1410-1419. Available at: <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1777>